

SMÅ GLIMT FRÅ STORT LAND!

New York — som eit flimrande inferno av ljøs, bilar og ovstore bygningar langt der nede. Ein skjerande kontrast til einsame, kveldsblå isvidder på Labrador-halvøya og New Foundland berre eit par små timar tidlegare. Så kvelvar sola seg ned i det ureine luft-havet før ho søkk i bylgjelandet ute i vest. Vi er nede.

— Been here before? spør den amerikanske læraren ved sia av meg.

— No sir —

— Well, you're gonna be disappointed!

Amerika byr deg velkommen. November 1974.

I Washington står varmen dirrande mellom murbygningane og parkane kler seg i haust. Det er godt å smette inn i den kjølege roa på Smithsonian. I to heile dagar ruslar eg rundt i dette som skal vera ei av verdas beste mineral-amlingar. Det utstillingslokale som er ope for publikum er mindre enn på Tøyen, og det er sjeldan meir enn ei prøve av kvart mineral. Her ligg Hope-diamanten i safe med skotsikkert glass, her er raude og grøne desimeterstore turmaliner frå California, beryllar i mange fargar frå Brasil og kvartsgruppe på 2x2 meter frå Arkansas. Og midt oppe i dette reknar eg 17 norske prøver!

Berre 150 000 \$ pr. år har museet til innkjøp. I staden baserer dei seg sterkt på bytting. Og alle dei nye prøvane er samla i ein kjempemonter inne på kontoret. Her står dei representerte, alle dei fantasifunn vi har lese om i fagblada! Og bak der att, eit glimrande reolsystem — stort! «Our aim is to get samples from all major mineral localities in the world!» Eg stupar ned i skuffene for å sjå om dei vantar noko frå Norge!

Så dreg vi vestover. Fyrst stopp i Kentucky hjå ein mann eg hadde bytt stein med: «We would like you to come and stay with us.» David er pensjonist og driv berre med stein nå, han har 1600 mineral i samlinga si. Stadig finn han på noko morro med oss.— He never gets grown up... seier Elisabeth. Og

framleis sit dei tett ihop i forsetet når vi er ute på tur oppover langs Mississippi...

El Paso ligg på grensa til Mexico, og i denne byen, som er litt mindre enn Oslo, er det 6—7 større mineralhandlarar. Elegante bustadstrøk strekkjer seg opp mot oskegrå sukkertoppar. Og utafør der att — halvørken med sagebrush så langt auga rekk. Det er eit hardt land dette, hardt klima, hardt forretningsliv! Svøm, eller søkk — sa dei før. Men i kontrast til dette står varmen til menneska vi møter. Med vår beskjedne kapital tente ikkje mineralhandlarane stort på oss. Likevel tek dei oss med til Juarez i Mexico, spanderer middag på oss og køyrer oss vidare til neste mann. Fritt får eg rote gjennom boksane deira — eit einsamt utval av mineral frå mexikanske og amerikanske gruver.

Omsider dreg vi vidare — i leigd bil. I 14 dagar skal vi vera våre eigne herrar gjennom Texas, New Mexico, Arizona og Utah. Og slettelandet helsar oss med sagebrush og snorrette vegar, himmel og jord går i eitt langt der ute. Men snart stikk fjella opp som øyer i brungrønt hav, og med lange mellomrom bur her menneske i parkerte campingvognar og små, skitne byar.

Carlstad Caverns — White Sands — Petrified Forrest — Painted Desert — Grand Canyon står det på skilta bak oss. Og kvar dag møter oss høg og blå med nye bitar av dette enorme landet. Vi stoppar ved utturka elvefar og høge vegskjeringar og finn agat-obsidian og forsteina tre. Men kvar gong vi nærmar oss ei spennande mineralforekomst gapar skilt mot oss med «Privat property — no trespassing!» Finn du eigaren, får du truleg lov, men dette har vi inga tid til. Derfor blir det med ei litiumsforekomst og eit par gamle gruver i New Mexico.

I Arizona og Utah såg vi korleis mineralhandlarar dreiv ei voldsom rovdrift. Fyrst vart skog og busker brent, så gjekk ein laus med bulldozer og fjerna opp til 10 meter med leire for å koma ned på laget som førde septarians, for-

steina tre eller agat. At dette kunne vera lovleg i eit slikt tørt klima virkar utruleg på oss.

Nasjonalparkar var sjølv sagt (liksom indianerreservata) freda mot all plukking. Her kunne ein i staden studere geologi som i ei open lærebok. Zion med si kryss-bedding og elveerosjon, Grand Canyon med sine enorme dimensjonar. Instruktive skilt og brosjyrer fanst over alt, rangeraar svara viljug på alle spørsmål. Og tok ein av frå asfalten og inn på små «lortvegar» kunne ein finne idyllar som Old Paria der fjellvegane veksla i raudt og lilla og leiregrønt og hissige regnversbekkar skar seg ned i bratte elvedalar...

Opp mot Salt Lake City slepte godveret oss ein dag og brått lava snøen ned. Milevis frå folk køyrde vi oss fast i sola ved nokre gamle kvikksølvgruver. Da vi tok til å frykte for å måtte overvintre der sleit vi oss laus og nådde solnedgangen over Salt Lakes grådisige sletter.

Ein slektning av meg er gruvgeolog ved Anaconda. Han tok oss med til Bingham, verdens største opne koppargruve der ein også tek ut verdige mengder molybden (impregmasjonsmalm). Frå toppen kikka vi forskremde ned i krateret der tre store tog sirkla rundt på pallene og tok malmen med uteljande lastebilar summa som sinte kveks ut med gråberget. 6 000 mann arbeidde der, frå breidd til breidd var det snart 2 km.

Å plukka noko her var vonlaust. I staden tok Jim oss med til Park City, Anacondas nye gruve i 3 000 m høgde. Her saug vi oss på ein lovande malmhaug og plukka tetrahedritt, sinkblende og mykje anna.

Elles set Anaconda nå i gang drift på ei forunderleg, truleg eruptiv beryllium-

forekomst nær Topaz Mountain. Malmen er eit kvitt Be-mineral som ennå ikkje er bestemt, beryll, fluu-spat, topaz (i gode, vassklare krystallar), pseudobrovkitt osv... Snøen snytte oss for å koma dit, så vi har ein god grunn til å koma att...

Tung av stein stiltra eg meg inn på flyet. «OK — I don't bother — it's empty plane,» sa vektmanden i Seattle, og dermed gjekk mineralane mine over eit nattemørkt Nordpolsområde. På Fornebu stirde tollaren uforståande ned i sekken min: «Asså drasse stein til Norge, da,» sa han...

*

Å samle mineralar i USA var vesentleg ulikt her. Enorme avstandar og strikse eigedomslovar gjer det vanskeleg å koma til dei artige forekomstane, med agat, forsteina tre og obsidian finst mest over alt vestover. I staden er mineralhandlaren ein sentral person. Vestover finn du han i kvar einaste småby og ofte langt frå folk, ved ei verdi-full forekomst. Bakgarden sin har han full av agat og forsteina tre, mineralar er det ofte meir tilfeldig med. Her kan du rusle inn for å kjøpe litt småtteri, slå av ein prat og få nyttige tips om forekomster i nærleiken.

Nokre stader betalar du nokre kroner for å kome inn, og du vil der mest alltid finne noko: Agat, safir, kvartskrystallar, diamant — for å nemne nokre få. Ein del forekomster er spesielt verdifulle, og er stengde for publikum, t. d. Kelly Mine: Smithsonite; Bennet Mine: Wulfenitt. Samarbeidet mineralhandlarer/museum kjenner eg lite til, men eg merka ingen stad nokon uvilje dei imellom!

Torgeir T. Garmo

Spesialitet: Gull og edle stener

Telefon 26 342 - Rådhusgt. 5 - Kristiansand S. - Norway